

Г.О. Слабкий, В.І. Миронюк, Л.О. Качала

Система громадського здоров'я: бачення Всесвітньої організації охорони здоров'я. Основні оперативні функції громадського здоров'я та їх зміст

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

У 2012 р. Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) прийнято документ «Європейський план дій з укріплення потенціалу та послуг громадського здоров'я» (ЄДП), який став дороговказом у розвитку громадського здоров'я в Європейському регіоні.

Мета

Метою ЄДП є надання підтримки 53 європейських держав – членів ВООЗ у справі поліпшення здоров'я, скорочення нерівності, а також у забезпеченні здійснення *оперативних функцій громадського здоров'я* (ОФГЗ) і основного переліку доступних, високоякісних, ефективних послуг системи громадського здоров'я на індивідуальному, місцевому та популяційному рівнях, а також зміцнення потенціалу системи громадського здоров'я.

Завдання

Завдання ЄДП полягає в розробці, здійсненні, моніторингу, оцінюванні дій зі зміцнення потенціалу та послуг системи громадського здоров'я в ході широкого консультативного процесу, у якому беруть участь усі 53 європейські держави – члени ВООЗ та основні міжнародні партнери.

Керівні принципи

ЄДП щодо зміцнення потенціалу та послуг системи громадського здоров'я в масштабах всієї Європи – не просто технічний документ. Це ініціатива, орієнтована на практичні дії, а її розробка і реалізація відображають цінності та принципи, закладені в основах політики «Здоров'я – 2020», у якій представлено бачення і напрям політики в інтересах здоров'я в Європі в ХХІ ст. І основи політики «Здоров'я – 2020», і ЄДП закликають до забезпечення прихильності справі поліпшення здоров'я і скорочення нерівності із застосуванням загальнодержавного підходу і в масштабах усього суспільства. Тобто завдання поліпшення громадського здоров'я передбачає відповідні механізми стратегічного управління, а процес прийняття рішень спирається на базові принципи прав людини, соціальної справедливості, партнерських відносин та сталого розвитку.

ЄДП є одним з основоположних компонентів політики «Здоров'я – 2020». Ключові сфери діяльності стосуються зміцнення і подальшого розвитку і підтримки

існуючого потенціалу та послуг системи громадського здоров'я з метою поліпшення здоров'я і скорочення нерівності за допомогою впливу на соціальні детермінанти здоров'я.

Об'єднуючим принципом системи громадського здоров'я є властивий їй суспільний характер, а також той факт, що вона орієнтована головним чином на здоров'я населення в цілому. Система громадського здоров'я може розумітися як ключовий аспект ширшої системи охорони здоров'я і може відігравати важливу роль у збільшенні ефективності та результативності роботи системи охорони здоров'я.

Пропонується зберегти визначення поняття «системи охорони здоров'я», яке затверджене у 2008 р. Талліннською хартією:

«У політичних і інституційних межах кожної країни система охорони здоров'я – це сукупність усіх державних і приватних організацій, установ, структурі ресурсів, призначення яких – покращувати, зберігати або відновлювати здоров'я людей. Системи охорони здоров'я передбачають надання як індивідуальних, так і громадських послуг, а також дії щодо забезпечення впливу на політику і діяльність інших секторів з метою приділення необхідної уваги соціальним, екологічним та економічним детермінантам здоров'я».

Система охорони здоров'я (очолювана міністерством охорони здоров'я) відіграє центральну роль в управлінні у сфері охорони громадського здоров'я та надання послуг громадської охорони здоров'я. Таким чином, охорона громадського здоров'я також безпосередньо стосується систем охорони здоров'я, а ці системи, своєю чергою, можуть бути ефективні, тільки якщо мають у своєму складі потужний компонент, пов'язаний з послугами громадської охорони здоров'я.

Основні оперативні функції (ОФГЗ)

Десять ОФГЗ запропоновані в формі докладного переліку для оцінювання потенціалу та послуг системи громадського здоров'я, а також дій, необхідних для їх покращення. Вони належать до найважливіших послуг системи громадського здоров'я (ОФГЗ 1–5), а також стосуються всіх аспектів (ОФГЗ 6–10) і сприяють здійсненню ОФГЗ 1–5. Не передбачається, що ОФГЗ розглядатимуться як 10 окремих послуг. Їх можна буде адаптувати залежно від різних умов і виконувати групами або блоками. Наприклад, ОФГЗ 1 і 2 в основному стосуються аналітичної інформації з питань громадського

здоров'я, яка може використовуватися в процесі вирішення завдань щодо захисту й зміцнення здоров'я і профілактики хвороб (ОФГЗ 3–5), тоді як ОФГЗ 6–10 покликані сприяти вдосконаленню надання послуг у цілому.

Десять основних оперативних функцій громадського здоров'я

1. Епіднадгляд та оцінювання стану здоров'я і благополуччя населення.

2. Моніторинг та реагування на небезпеки для здоров'я і під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я.

3. Захист здоров'я, у тому числі забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів тощо.

4. Зміцнення здоров'я, у тому числі вплив на соціальні детермінанти і скорочення нерівностей за показниками здоров'я.

5. Профілактика хвороб, у тому числі раннє виявлення порушень здоров'я.

6. Забезпечення стратегічного управління в інтересах здоров'я і благополуччя.

7. Забезпечення сфери суспільної громадського охорони здоров'я достатньою кількістю кваліфікованими кадрами.

8. Створення стійких організаційних структур і забезпечення їх фінансування.

9. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я.

10. Сприяння розвитку досліджень у сфері охорони здоров'я для наукового обґрунтування відповідної політики і практики.

ОФГЗ 1. Епіднадгляд та оцінювання стану здоров'я і благополуччя населення

Опис оперативної функції: створення та забезпечення функціонування систем епіднадгляду з метою моніторингу частоти виникнення і поширеності хвороб, а також систем медико-санітарної інформації для кількісного оцінювання захворюваності і показників стану здоров'я населення. Іншими складовими цієї оперативної функції є оцінка показників здоров'я місцевих громад, виявлення проблем і нерівностей за показниками здоров'я конкретних груп населення, виявлення потреб і планування дій на основі об'єктивних даних.

- 1.1. Епіднадгляд у сфері демографічної статистики.
- 1.2. Епіднадгляд за інфекційними хворобами.
- 1.3. Епіднадгляд за неінфекційними захворюваннями.
- 1.4. Епіднадгляд за станом соціального і психічного здоров'я.
- 1.5. Епіднадгляд за здоров'ям матері й дитини.
- 1.6. Епіднадгляд у сфері гігієни навколишнього середовища.
- 1.7. Епіднадгляду сфері гігієни праці.
- 1.8. Епіднадгляд за травматизмом і насильством.
- 1.9. Епіднадгляд за внутрішньолікарняними інфекціями.

1.10. Епіднадгляд за стійкістю до антибіотиків.

1.11. Огляди стану здоров'я і поведінкових аспектів здоров'я.

1.12. Систематичний опис (картування) виявлених нерівностей щодо здоров'я.

1.13. Інтегрування і аналіз даних (у тому числі оцінювання здоров'я місцевих громад) з метою визначення потреб населення, виявлення груп ризику і моніторингу прогресу у вирішенні завдань охорони здоров'я (за сферами 1.1–1.8).

1.14. Публікація звітних даних для різних аудиторій (за сферами 1.1–1.8).

ОФГЗ 2. Моніторинг та реагування на небезпеки для здоров'я і під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я

Опис оперативної функції: моніторинг, виявлення і прогнозування найбільших біологічних, хімічних і фізичних ризиків для здоров'я на робочому місці і в навколишньому середовищі; застосування методів та інструментів оцінювання ризику у сфері гігієни навколишнього середовища; створення доступної інформації і попереджень для населення; планування і здійснення втручань, спрямованих на мінімізацію ризиків для здоров'я. Забезпечення готовності до управління надзвичайними ситуаціями, в тому числі складання відповідних планів дій; розробка систем для збору даних, профілактики та контролю захворюваності; застосування комплексного та орієнтованого на співпрацю підходу по відношенню до різних державних органів, які беруть участь у управлінні.

А. Моніторинг і реагування на небезпеки для здоров'я

2.А.1. Хімічні небезпеки.

2.А.2. Біологічні небезпеки (включаючи епідемії інфекційних хвороб).

2.А.3. Небезпеки, пов'язані з випромінюваннями.

2.А.4. Ядерні небезпеки.

В. Контроль небезпек для здоров'я, пов'язаних із навколишнім середовищем

2.В.1. Система оцінювання фактичних або очікуваних наслідків для здоров'я впливу факторів навколишнього середовища з відповідним потенціалом, засобами і методами.

2.В.2. Механізми і процедури виявлення імовірного небезпечного впливу.

2.В.3. Система і процедури оцінювання і контролю у сфері гігієни праці.

2.В.4. Система і процедури оцінювання якості повітря і надійності відповідних стандартів.

2.В.5. Система і процедури оцінювання якості води та надійності відповідних стандартів.

2.В.6. Система і процедури виявлення хімічних або фізичних небезпек для здоров'я шляхом аналізу даних нагляду або епідеміологічних досліджень.

2.В.7. Система і процедури оцінювання, управління і комунікації ризиків щодо безпеки харчових продуктів.

2.В.8. Система і процедури оцінювання ризику щодо споживчих товарів, косметики та дитячих іграшок.

2.В.9. Механізми і процедури моніторингу прогресу в дотриманні Міжнародних медико-санітарних правил (ММСП).

С. Лабораторна підтримка під час розслідування загроз здоров'ю

2.С.1. Наявність легкодоступних лабораторій, здатних надавати підтримку під час дослідження проблем, ризиків та надзвичайних ситуацій у системі громадського здоров'я.

2.С.2. Наявність легкодоступних лабораторій, здатних задовольняти типові планові потреби діагностики й епідагляду.

2.С.3. Здатність підтвердити дотримання лабораторіями нормативів і стандартів за допомогою агентств акредитації та ліцензування.

2.С.4. Здатність регулювати обробку лабораторних проб за допомогою інструкцій або протоколів.

2.С.5. Адекватність системи лабораторій громадського здоров'я та її здатність здійснювати експрес-скринінг і масові тестування з метою рутинної діагностики та епідагляду.

2.С.6. Можливість своєчасно отримувати точні лабораторні результати для діагностики і дослідження загроз у сфері охорони здоров'я.

О. Готовність до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я та реагування на них

2.О.1. Здатність давати визначення і описувати надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я, які можуть потребувати застосування плану екстрених заходів у відповідь.

2.О.2. Розробка плану, в якому зазначено організаційні обов'язки, передбачено комунікаційні та інформаційні мережі та чітко визначено стандартні процедури оповіщення та евакуації населення.

2.О.3. Періодичне оцінювання готовності до заходів швидкого реагування, у тому числі тестування плану дій у надзвичайних ситуаціях шляхом проведення кабінетних і масштабних навчань.

2.О.4. Розробка письмових протоколів для проведення екстреного епідеміологічного розслідування.

2.О.5. Оцінювання ефективності аналізу попередніх інцидентів і виявлення можливостей для поліпшення.

2.О.6. Підтримка письмових протоколів щодо здійснення програми відстеження джерела й осіб, що контактували, у разі інфекційних захворювань або впливу токсичних речовин.

2.О.7. Ведення реєстру осіб, що володіють технічними навичками і мають досвід дій під час різних природних і антропогенних надзвичайних ситуацій.

2.О.8. Координація з іншими секторами/координований підхід відповідно до вимог цивільної оборони.

2.О.9. Дотримання Міжнародних медико-санітарних правил (ММСП) у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій.

ОФГЗ 3. Захист здоров'я, у тому числі забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів тощо

Опис оперативної функції: діяльність з оцінювання і комунікації ризиків, управління ними з метою забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці та харчових продуктів. Органи системи громадського здоров'я здійснюють нагляд за правозастосуванням дій, які впливають на здоров'я. Ця оперативна функція передбачає інституційну спроможність розробляти нормативні та правозастосовні механізми щодо захисту громадського здоров'я, здійснення епідагляду за хворобами і моніторингу дотримання встановлених нормативів, правил і стандартів, а також здатність видавати нові закони і нормативні положення, спрямовані на поліпшення здоров'я населення, забезпечення безпеки харчових продуктів, питної води і здорового навколишнього середовища.

А. Безпека навколишнього середовища

3.А.1. Технічні можливості для оцінювання ризиків у сфері хімічної безпеки.

3.А.2. Технічні можливості для оцінювання ризиків у сфері шумового забруднення навколишнього середовища.

3.А.3. Технічні можливості для оцінювання ризиків у сфері зміни клімату.

В. Безпека праці

3.В.1. Технічні можливості для оцінювання ризиків у сфері гігієни праці.

С. Безпека харчових продуктів

3.С.1. Технічні можливості для оцінювання і комунікації ризиків, управління ними у сфері безпеки харчових продуктів.

О. Інші сфери

3.О.1. Технічні можливості для оцінювання ризиків у сфері поведінкових аспектів здоров'я.

3.О.2. Технічні можливості для оцінювання ризиків, пов'язаних з лікувально-профілактичними установами та програмами.

3.О.3. Технічні можливості для оцінювання ризиків, пов'язаних з ліками.

3.О.4. Технічні можливості для оцінювання ризиків, пов'язаних із споживчими товарами, косметикою і дитячими іграшками.

3.О.5. Технічні можливості для оцінювання ризиків, пов'язаних з кров'ю і продуктами крові.

3.О.6. Безпека пацієнтів.

ОФГЗ 4. Зміцнення здоров'я, у тому числі вплив на соціальні детермінанти і скорочення нерівностей за показниками здоров'я

Опис оперативної функції: зміцнення здоров'я – це процес надання людям можливості збільшити контроль за своїм здоров'ям і його детермінантами і таким чином поліпшити його стан. Процес зміцнення здоров'я впливає на детермінанти як інфекційних, так і неінфекційних захворювань і включає такі види діяльності:

– сприяння зміні способу життя, звичок і екологічних і соціальних умов з метою розвитку

тенденцій серед індивідів і спільнот, поліпшення діяльності системи охорони здоров'я і скорочення несправедливості щодо здоров'я по всьому соціальному градієнту;

– освітня діяльність і соціальна комунікація, адаптовані до потреб конкретних соціально-економічних груп і покликані сприяти оздоровленню способу життя і поведінки населення, навколишнього середовища;

– переорієнтація служб охорони здоров'я на діяльність, спрямовану на розвиток моделей надання допомоги, що сприяють зміцненню здоров'я і забезпечують рівний доступ до медичних послуг;

– здійснення аналізу глибинних причин соціальних нерівностей у сфері охорони здоров'я, у тому числі таких факторів, як соціальне виключення, низький дохід і незадовільний доступ до послуг медичної допомоги та соціальної підтримки;

– розробка заходів впливу на соціальні детермінанти здоров'я;

– міжсекторальні партнерства для більш ефективних дій щодо зміцнення здоров'я;

– оцінювання впливу державної політики на здоров'я;

– комунікація ризику.

Несправедливості стосовно здоров'я є наслідком умов, у яких люди народжуються, зростають, живуть, працюють і старіють, тобто соціальних детермінантів здоров'я. Вони включають такі чинники, як умови в ранньому дитинстві, рівень освіти, економічне становище, зайнятість, умови роботи, житла і навколишнього середовища, а також наявність ефективних систем профілактики і лікування хвороб. Вплив на ці детермінанти здоров'я як щодо вразливих груп, так і щодо населення в цілому має найважливіше значення для створення інклюзивного, рівноправного, економічно продуктивного і здорового суспільного середовища.

Способи досягнення цього включають заходи щодо зміцнення здоров'я, що охоплюють все населення і групи з підвищеним ризиком негативних наслідків для здоров'я в таких сферах, як сексуальне здоров'я, психічне здоров'я, поведінка щодо ВІЛ, боротьба зі зловживанням психоактивними речовинами, контроль над вживанням алкоголю, фізична активність, профілактика ожиріння, харчування, безпека харчових продуктів, загрози здоров'ю, пов'язані з виконуваною роботою, профілактика травматизму, гігієна праці та навколишнього середовища. Ширша діяльність щодо зміцнення здоров'я передбачає консультування осіб, які розробляють політику діяльності з управління чинниками ризику для здоров'я, контролю за станом здоров'я і забезпечення потреб у сфері охорони здоров'я, а також розробку стратегій для різних умов. Зазначена діяльність також включає облік детермінантів здоров'я, особливо соціальних або соціально-економічних, які зумовлюють поганий стан здоров'я.

А. Формування та зміцнення стійкості спільнот до зовнішніх впливів

4.А.1. Планування кадрових ресурсів охорони здоров'я.

4.А.2. Розвиток міжсекторальних партнерств із громадянським суспільством із метою використання людського капіталу та наявних матеріальних ресурсів.

4.А.3. Виявлення ресурсів спільнот для співпраці у сфері зміцнення здоров'я.

В. Заходи зі зміцнення здоров'я для всього населення або для груп із підвищеним ризиком негативних наслідків для здоров'я

4.В.1. Дії і послуги, спрямовані на здорове харчування, фізичну активність, боротьбу з ожирінням і його профілактику.

4.В.2. Дії і послуги, спрямовані на боротьбу з тютюнокурінням.

4.В.3. Дії і послуги, спрямовані на боротьбу зі зловживанням алкоголем.

4.В.4. Дії і послуги, спрямовані на боротьбу зі зловживанням психоактивними речовинами на його профілактику.

4.В.5. Профілактика інфекційних хвороб (наприклад, ВІЛ, туберкульозу), пов'язаних із поведінковими аспектами здоров'я.

4.В.6. Дії і послуги, пов'язані з охороною сексуального та репродуктивного здоров'я.

4.В.7. Профілактика професійних і пов'язаними з роботою небезпек для здоров'я і боротьба з ними, у тому числі заходи щодо зміцнення здоров'я на робочому місці.

4.В.8. Дії і послуги у сфері гігієни навколишнього середовища.

4.В.9. Дії і послуги у сфері охорони психічного здоров'я.

4.В.10. Навчання правил гігієни зубів, а також дії і послуги у сфері гігієни порожнини рота.

С. Вплив на соціальні детермінанти здоров'я

4.С.1. Розробка всеохоплюючих міжсекторальних стратегій громадського здоров'я, що впливають на соціальні, економічні, екологічні та поведінкові детермінанти здоров'я.

4.С.2. Стратегії, спрямовані на скорочення соціальних нерівностей у сфері охорони здоров'я шляхом впливу на соціальні детермінанти.

4.С.3. Моніторинг та оцінювання соціальних детермінантів і їх розподілу.

4.С.4. Накопичення знань про зв'язки між соціальними детермінантами і кінцевими показниками здоров'я, у тому числі фактичних даних про успішні заходи.

4.С.5. Розвиток потенціалу і компетенцій з проблем соціальних нерівностей у сфері охорони здоров'я в структурах системи громадського здоров'я.

О. Міжсекторальні дії

4.О.1. Політика, стратегії і спеціальні заходи, спрямовані на полегшення вибору на користь здорового способу життя.

4.О.2. Структури, механізми і процеси, що забезпечують можливості для міжсекторальних дій.

4.О.3. Оцінювання наслідків для здоров'я, зумовлених діяльністю всіх інших секторів, з метою їх залучення до загального процесу і врахування їх внеску в охорону здоров'я і забезпечення соціальної

справедливості стосовно здоров'я; вплив всіх політик на здоров'я.

4.0.4. Міжсекторальні дії, що включають керівну роль міністерства охорони здоров'я в забезпеченні підходу «Урахування інтересів здоров'я у всіх стратегіях» у співпраці з такими міністерствами: міністерство освіти; міністерства транспорту і навколишнього середовища; міністерство промисловості; міністерство праці; міністерство фінансів; міністерство сільського господарства; інші відповідні міністерства.

ОФГЗ 5. Профілактика хвороб, у тому числі раннє виявлення порушень здоров'я

Опис оперативної функції: профілактика хвороб націлена як на інфекційні, так і неінфекційні захворювання і включає конкретні заходи, які здійснюються значною мірою на індивідуальному рівні. Цей термін іноді використовується на додачу до оперативних функцій зі зміцнення та охорони здоров'я. Незважаючи на те, що компоненти змісту і стратегій цих функцій часто збігаються, визначення профілактики хвороб дано окремо.

Послуги первинної профілактики включають вакцинацію дітей, дорослих і людей похилого віку, а також вакцинацію або постконтактну профілактику осіб, які піддалися ризику зараження інфекційною хворобою. Заходи первинної профілактики включають також: надання інформації про поведінкові або медичні ризики для здоров'я, а також надання консультативної допомоги та вжиття заходів щодо зниження цих ризиків на індивідуальному рівні й у масштабі спільноти; підтримку систем і процедур для включення первинної медико-санітарної та спеціалізованої допомоги до програм з профілактики хвороб; виробництво і закупівлю вакцин для дітей і дорослих; створення необхідних запасів вакцин; виготовлення та закупівлю необхідних харчових добавок.

Первинна профілактика, що належить до факторів способу життя і соціально-економічних детермінантів здоров'я, розглядається в рамках ОФГЗ 4 «Зміцнення здоров'я, у тому числі вплив на соціальні детермінанти і скорочення нерівностей за показниками здоров'я».

Вторинна профілактика включає таку діяльність, як реалізація програм скринінгу на основі фактичних даних для ранньої діагностики захворювань, програм охорони здоров'я матерів і дітей, що передбачають скринінг і профілактику вроджених вад; виробництво і закупівля засобів хіміопротекції; виробництво і закупівля скринінгових тестів для ранньої діагностики захворювань; нарощування потенціалу для задоволення як поточних, так і перспективних потреб.

Третинна профілактика включає реабілітацію пацієнтів із захворюваннями, що уже розвинулися, з метою мінімізації залишкових інвалідизуючих наслідків і ускладнень, а також з метою максимального продовження повноцінного життя, покращення якості життя пацієнта, навіть попри неможливість повного одужання. У цьому контексті профілактика хвороб розглядається як діяльність, спрямована на індивідів і групи населення, які демонструють різні види ризикованої поведінки.

А. Первинна профілактика

5.A.1. Програми вакцинації таких груп: діти; дорослі; літні люди. Вакцинація або постконтактна профілактика для осіб, які піддалися ризику зараження інфекційною хворобою.

5.A.2. Надання інформації про поведінкові і медичні ризики для здоров'я.

5.A.3. Системи і процедури включення первинної медико-санітарної допомоги та спеціалізованої допомоги до програм профілактики хвороб.

5.A.4. Наявність достатніх можливостей виробляти і купувати вакцини для дітей і дорослих, а також препарати заліза, вітаміни і харчові добавки.

5.A.5. Кампанії зі зміни поведінки і соціальний маркетинг.

В. Вторинна профілактика

5.B.1. Науково обґрунтовані програми скринінгу для ранньої діагностики хвороб, у тому числі програми скринінгу і профілактики вроджених вад.

5.B.2. Наявність адекватних можливостей для виробництва і закупівлі скринінг-тестів.

С. Третинна профілактика

5.C.1. Здійснення програм реабілітації і купування хронічного больового синдрому.

5.C.2. Наявність можливостей для створення груп підтримки пацієнтів.

ОФГЗ 6. Забезпечення стратегічного управління в інтересах здоров'я і благополуччя

Опис оперативної функції: розробка політики – це процес, що сприяє прийняттю інформованих рішень з питань громадської охорони здоров'я. Це процес стратегічного планування, в якому беруть участь усі внутрішні і зовнішні зацікавлені сторони і який визначає бачення, місію, вимірні цілі та заходи у сфері громадського здоров'я на рівні країн, регіональному та місцевому рівнях. Крім того, за останнє десятиліття зросла важливість оцінювання наслідків міжнародних процесів в охороні здоров'я для стану здоров'я населення країн. Гарантування якості пов'язано з розробкою стандартів для забезпечення якості індивідуальних і колективних медичних послуг щодо профілактики хвороб і зміцнення здоров'я, а також з оцінюванням цих послуг на основі наявних стандартів. Під час оцінювання слід виявляти слабкі місця в стратегічному управлінні і функціонуванні, наданні ресурсів і послуг. Результати оцінювання слід урахувувати в політиці та у процесах управління, організації, а також для виділення ресурсів для вдосконалення обслуговування.

А. Забезпечення загальнодержавного підходу й дотримання принципу залучення всього суспільства до справи охорони здоров'я та підвищення рівня добробуту

6.A.1. Структури і функції (щодо загальнодержавного підходу і принципу залучення всього суспільства).

6.A.2. Потенціал для міжсекторальних дій і врахування інтересів здоров'я у всіх стратегіях (Health in All Policies, HIAP).

6.A.3. Роль МОЗ у забезпеченні лідерства.

6.А.4. Партнерство в охороні здоров'я.

В. Планування та реалізація політики щодо охорони здоров'я

6.В.1. Процес стратегічного планування послуг громадського здоров'я.

6.В.2. Процес розробки політики на регіональному та місцевому рівнях.

6.В.3. Адекватність і ефективність політики щодо громадського здоров'я (оцінювання впливу на здоров'я).

6.В.4. Система або програма моніторингу здійснення політики і програм у сфері громадського здоров'я або в суміжних сферах.

6.В.5. Короткострокові, середньострокові і довгострокові стратегії забезпечення відповідності сфери охорони здоров'я системі медичного обслуговування місцевих громад у Європейському Союзі.

6.В.6. Адекватність і ефективність методів обліку наслідків міжнародних змін в охороні здоров'я (наприклад, забезпечення готовності до птишиного і пандемічного грипу, лихоманки Західного Нілу і важкого гострого респіраторного синдрому) в процесі планування у сфері громадського здоров'я.

6.В.7. Роль оперативних функцій громадського здоров'я в діяльності міністерства охорони здоров'я.

6.В.8. Адекватність/ефективність механізмів і процесів, за допомогою яких у процесі прийняття рішень ураховуються такі параметри, як бідність, нерівність та соціальні детермінанти здоров'я.

6.В.9. Повнота і ефективність стратегічних рішень у сфері охорони здоров'я і в суміжних сферах, прийнятих із застосуванням багатодисциплінарного і багатосекторального підходів.

С. Регламентування і контроль

6.С.1. Прийняття нових законів і правил, спрямованих на поліпшення здоров'я людей і оздоровлення довкілля.

6.С.2. Захист прав споживачів стосовно послуг охорони здоров'я.

6.С.3. Здійснення нормативної роботи належним чином, послідовно, у повному обсязі і своєчасно.

Д. Акредитація та ліцензування постачальників послуг

6.Д.1. Акредитація постачальників послуг охорони здоров'я та контроль якості їхньої роботи.

Е. Оцінка ефективності послуг охорони здоров'я, які надають на індивідуальному і популяційному рівнях – по всьому соціальному градієнту

6.Е.1. Процеси і механізми визначення потреб в індивідуальних і популяційних послугах системи охорони здоров'я з позицій громадського здоров'я.

6.Е.2. Процеси і механізми визначення потреб в послугах системи охорони здоров'я для груп населення, які можуть мати перешкоди в доступі до таких послуг.

6.Е.3. Повнота й ефективність процедур і практики оцінювання якості індивідуальних і популяційних послуг громадського здоров'я.

6.Е.4. Процеси й механізми аналізу участі всіх зацікавлених сторін у наданні профілактичних послуг.

6.Е.5. Оцінювання й аналіз інтегрування послуг в узгоджену систему надання послуг охорони здоров'я на рівні спільнот.

6.Е.6. Адекватність оцінки структури кадрових ресурсів і фінансування послуг охорони здоров'я на рівні громад.

6.Е.7. Дії щодо виконання, контролю й гарантування якості систем охорони здоров'я, що надають послуги на індивідуальному і популяційному рівнях.

6.Е.8. Центри або програми оцінювання технологій охорони здоров'я.

ОФГЗ 7. Забезпечення сфери громадського здоров'я кваліфікованими кадрами достатньої чисельності

Опис оперативної функції: інвестиції в кадри для системи громадського здоров'я та їх розвиток є важливою передумовою забезпечення надання послуг і здійснення заходів у сфері охорони здоров'я. Кадри є найважливішим ресурсом для надання послуг громадського здоров'я. Ця оперативна функція передбачає базу та спеціальну підготовку, розвиток і оцінювання кадрів із метою ефективного розв'язання пріоритетних проблем громадського здоров'я і належного оцінювання заходів громадського здоров'я. Навчання не закінчується на університетському рівні. Для надання та вдосконалення послуг охорони здоров'я і розв'язання нових проблем громадського здоров'я необхідно постійно здійснювати навчання на робочому місці з питань економіки, біоетики, управління кадрами і менеджменту. Шляхом ліцензування фахівців громадського здоров'я визначають вимоги до майбутніх кадрів щодо відповідної підготовки та досвіду роботи у сфері охорони здоров'я. Кадри для сфери громадського здоров'я включають такі категорії, як практичні працівники громадського здоров'я, працівники сфери охорони здоров'я загалом та інші працівники, чия діяльність впливає на здоров'я людей.

А. Планування кадрових ресурсів

7.А.1. Планування кадрових ресурсів сфери охорони здоров'я.

7.А.2. Ефективність планування кадрових ресурсів.

7.А.3. Поточний стан кадрового забезпечення громадського здоров'я.

7.А.4. Міграція працівників охорони здоров'я.

В. Стандарти щодо кадрів для сфери громадського здоров'я

7.В.1. Механізми підтримки стандартів щодо кадрів для сфери громадського здоров'я.

7.В.2. Механізми оцінювання кадрів для сфери громадського здоров'я, у тому числі безперервне поліпшення якості, програми безперервного навчання і підвищення кваліфікації.

7.В.3. Системи підвищення здатності злагоджено працювати в колективі і вдосконалення комунікаційних навичок.

7.В.4. Система розвитку потенціалу міжсекторальних груп і працівників суміжних спеціальностей.

С. Навчання і акредитація

7.С.1. Структура навчання у сфері управління громадським здоров'ям.

7.С.2. Програми додипломної підготовки за спеціальностями сфери охорони здоров'я (медицина, ветеринарія, сестринська справа, фармація, стоматологія), що мають значення для громадського здоров'я.

7.С.3. Відповідність шкіл громадського здоров'я необхідним вимогам.

7.С.4. Бакалавр громадського здоров'я.

7.С.5. Програми на ступінь магістра громадського здоров'я.

7.С.6. Магістр управління службами охорони здоров'я та/або у сфері політики, керівництва або управління.

7.С.7. Ступінь PhD з громадського здоров'я.

7.С.8. Спеціалізація з громадського здоров'я.

7.С.9. Безперервний професійний розвиток.

7.С.10. Інші відповідні академічні програми, пов'язані із захистом і зміцненням здоров'я або профілактикою хвороб.

7.С.11. Програми контролю якості та акредитації.

О. Навчання інших працівників, чия діяльність впливає на здоров'я

7.О.1. Програми додипломної навчання в інших секторах, які впливають на здоров'я (економіка, соціологія, психологія).

7.О.2. Програми магістратури в інших секторах, які впливають на здоров'я (економіка, соціологія, психологія).

ОФГЗ 8. Забезпечення міцних організаційних структур і фінансування

Опис оперативної функції: забезпечення міцних організаційних структур і фінансування означає створення механізмів надання ефективних комплексних послуг із мінімальним негативним впливом на довкілля і максимальним корисним ефектом для громадського здоров'я, які отримують належне фінансування, що створює можливість довгострокового планування з метою надійного захисту і зміцнення здоров'я людей сьогодні та в майбутньому. Поняття «фінансування» включає мобілізацію, накопичення і розподіл грошових коштів із метою задоволення потреб населення в охороні здоров'я на індивідуальному та колективному рівнях. Нормою для послуг із доведеною економічною ефективністю (як на рівні всього населення, так і на рівні індивідуальних послуг, які справляють широкі позитивні ефекти не лише на безпосереднього одержувача послуги) повноцінне державне фінансування. Механізми фінансування охорони здоров'я мають включати раціональні фінансові стимули для постачальників з метою забезпечення ефективного надання послуг та доступу до них усього населення. Водночас необхідно створювати стимули і для громадян, що забезпечують належний рівень користування послугами охорони здоров'я.

А. Забезпечувати наявність належних організаційних структур для реалізації ОФГЗ

8.А.1. У системі охорони здоров'я – первинна медико-санітарна допомога, установи охорони здоров'я та лабораторні служби.

8.А.2. Структури, пов'язані з послугами, що надаються іншими міністерствами, секторами, місцевими органами державного управління та ін.

8.А.3. Профільні науково-виробничі організації.

8.А.4. Приватні постачальники послуг.

8.А.5. Структури, що забезпечують базове і подальшого навчання й наукові дослідження щодо громадського здоров'я.

В. Координація організаційних структур

8.В.1. Організаційні структури для виконання основних оперативних функцій і надання послуг громадського здоров'я.

8.В.2. Визначення ролі й обов'язків різних організаційних структур громадського здоров'я.

8.В.3. Механізми координації між різними структурами.

С. Оцінювання діяльності

8.С.1. Оцінювання й аналіз ефективності структур громадського здоров'я.

О. Інвестування в практику охорони здоров'я

8.О.1. Процеси й механізми забезпечення співпраці між різними організаціями й секторами.

8.О.2. Механізми обміну досвідом у міжнародному та регіональному масштабі з метою максимального застосування економічно ефективних методик.

Е. Фінансування послуг громадського охорони здоров'я

8.Е.1. Пов'язання механізмів фінансування послуг охорони здоров'я (у тому числі індивідуальних послуг, які справляють широкі позитивні ефекти не лише на безпосереднього одержувача послуги) з планованими стратегіями надання послуг.

8.Е.2. Рішення щодо державного фінансування послуг, що враховують ступінь розподілу їх корисного ефекту серед населення.

ОФГЗ 9. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я

Опис оперативної функції: комунікація у сфері охорони здоров'я спрямована на підвищення медико-санітарної грамотності та поліпшення здоров'я окремих громадян і населення загалом. Вона є мистецтвом і технікою інформування, здійснення впливу і створення мотивації індивідів, аудиторій, організацій щодо важливих питань і детермінант (чинників) здоров'я. Комунікація покликана також розширювати можливості для доступу, розуміння і використання інформації з метою зниження ризику виникнення і профілактики хвороб, зміцнення здоров'я, орієнтування в послугах охорони здоров'я та користування ними, просування заходів політики у сфері охорони здоров'я та підвищення добробуту, якості життя та покращення здоров'я людей всередині спільноти.

Комунікація з питань здоров'я охоплює низку сфер, у тому числі журналістику, сферу розваг, освіту, міжособистісне спілкування, інформаційно-роз'яснювальну діяльність у ЗМІ, комунікацію на рівні організацій, комунікацію щодо ризиків і в періоди криз, соціальну комунікацію і соціальний маркетинг. Вона може мати різні форми, такі як мультимедійні й

інтерактивні (в тому числі мобільні та онлайн) комунікації, а також більш традиційні комунікації з використанням різних каналів залежно від культурних особливостей того чи іншого суспільства (міжособистісне спілкування, масові канали або такі, що охоплюють лише невеликі групи, радіо, телебачення, газети, блоги, дошки оголошень, обмін відеоматеріалами, повідомлення на мобільні телефони й онлайн-форуми). Комунікація у сфері охорони здоров'я дає суспільству змогу протидіяти активній рекламі шкідливої продукції (наприклад, тютюну) і нездорових способів життя. Вона є діяльністю з двостороннього обміну інформацією, яка вимагає вміння слухати, збирати інформацію і з'ясувати, як люди сприймають і формулюють повідомлення щодо здоров'я, з тим щоб передавати інформацію в більш доступній і переконливій формі. Елементом комунікації у сфері громадського здоров'я також є прозорість, необхідна суспільству для розуміння того, про що йдеться і що робиться від його імені.

9.1. Надання комунікації у сфері охорони здоров'я стратегічного і систематичного характеру з урахуванням особливостей сприйняття і потреб різних аудиторій по всьому соціальному градієнту.

9.2. Комунікація щодо ризиків.

9.3. Інформований діалог між різними аудиторіями щодо використання доступних форматів і каналів спілкування.

9.4. Інформаційно-роз'яснювальна робота (адвокація), спрямована на розробку і реалізацію політики з урахуванням інтересів здоров'я, а також на оздоровлення довкілля – по всіх державних секторах (урахування інтересів здоров'я у всіх стратегіях).

9.5. Навчання кадрів із питань комунікації у сфері громадського здоров'я і нарощування відповідного організаційно-кадрового потенціалу.

9.6. Оцінювання комунікації у сфері громадського здоров'я.

9.7. Обмін досвідом між країнами.

9.8. Фактичні дані на підтримку інформаційно-роз'яснювальної роботи.

9.9. Комунікація щодо варіантів формування політики.

ОФГЗ 10. Сприяння розвитку досліджень у сфері охорони здоров'я для наукового обґрунтування політики і практики

Опис оперативної функції: наукові дослідження мають найважливіше значення для обґрунтування політики та принципів надання послуг. Наукові дослідження можуть здійснюватися у форматах описових, аналітичних та експериментальних робіт. Ця оперативна функція включає:

– дослідження з метою збільшення бази знань для реалізації науково обґрунтованої політики на всіх рівнях;

– розробку нових методів досліджень, інноваційних технологій і рішень у сфері охорони здоров'я;

– налагодження партнерства з дослідницькими центрами та академічними установами для здійснення своєчасних досліджень для прийняття рішень на всіх рівнях громадського здоров'я.

10.1. Потенціал країни щодо здійснення наукових досліджень у сфері охорони здоров'я.

10.2. Достатність наявних ресурсів (наприклад, баз даних, інформаційних технологій, кадрових ресурсів) для здійснення досліджень.

10.3. Планування поширення результатів досліджень серед фахівців громадського здоров'я (наприклад, публікація в журналах, на веб-сайтах).

10.4. Оцінювання на рівні країни ступеня розвитку наукових досліджень у сфері охорони здоров'я (і послуг громадського здоров'я) і позитивного ефекту від них.

10.5. Заохочення персоналу до застосування інноваційних підходів.

10.6. Вивчення та моніторинг передового досвіду (здійснюються силами міністерства охорони здоров'я).

10.7. Активне використання об'єктивних результатів досліджень для формування та реалізації політики у сфері охорони здоров'я.

10.8. Розвиток потенціалу щодо збирання, аналізу та поширення медико-санітарної інформації.

10.9. Розвиток потенціалу щодо досліджень із соціальних детермінант (чинників) здоров'я (і їх впливу на здоров'я) з метою визначення завдань у сфері охорони здоров'я і формування відповідної політики.

10.10. Розроблення механізмів, за допомогою яких визначення пріоритетів, планування заходів щодо реалізації політики і прийняття рішень у сфері охорони здоров'я здійснюється лише на основі фактичних даних про їхню ефективність.

Література

1. *Европейский план действий по укреплению потенциала и услуг общественного здравоохранения.* – Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2012 (документ EUR/RC62/12). – 52 с.
2. *Здоровье – 2020. Основы европейской политики и стратегия для XXI века* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.euro.who.int/PubRequest?language=Russian>. – Название с экрана.
3. *Системы здравоохранения – здоровье – благосостояние* : Европейская министерская конференция ВОЗ по системам здравоохранения, г. Таллинн, Эстония, 25–27 июня 2008 г. : отчет [Электронный ресурс]. – Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2009. – Режим доступа : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/78951/E92150R.pdf. – Название с экрана.